

10. Фінансовий менеджмент : підручник]/ Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. Невмержинська Н.Ю., Я.І.Невмержинський та ін. ; за ред. А.М.Поддєрьогіна. К.: КНЕУ, 2005. 536 с.
11. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2013. 566 с.

САРАПІНА О.А.

доктор економічних наук, професор

СТЕФАНОВИЧ Н.Я.

старший викладач

ЮЩЕНКО О.О.

магістр

Херсонський національний технічний університет

м. Херсон, Україна

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ДЕПОЗИТІВ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Банківська діяльність в усіх країнах та в усі часи відігравала одну з провідних позицій у соціально-економічному розвитку країни. Через розширення доступу до кредитних ресурсів банки стимулюють розвиток провідних галузей економіки, як фінансові посередники забезпечують пришвидшення економічної активності та зменшення обсягу готівкових розрахунків, що сприяє мінімізації тіньової економіки. Ефективно функціонуюча та конкурентна банківська система є запорукою фінансової стабільності держави.

Специфікою банківської діяльності є те, що банк оперує переважно залученими коштами, найбільшу частину яких складають депозити. Саме депозитні операції розкривають зміст діяльності банку як посередника в придбанні коштів на вільному ринку кредитних ресурсів. Виважена депозитна політика забезпечує ліквідність комерційних банків, а депозитні операції сприяють прискоренню безготівкових розрахунків.

Незважаючи на широкий спектр наукових досліджень та здобутки вчених у дослідженні окремих аспектів банківської діяльності наукові підходи до тлумачення сутності депозитів потребують подальшого поглиблення.

Метою дослідження є систематизація і узагальнення існуючих підходів до визначення сутності депозитів.

Депозитні операції відіграють вирішальну роль у діяльності банку, тому що вони є головним джерелом активних операцій. Від характеру депозитів залежать види кредитних операцій і, відповідно, розмір доходів банку. Правильна організація депозитних операцій забезпечує ліквідність банків і сприяє прискоренню безготівкових розрахунків. Тому розуміння економічного змісту банківських депозитів є надзвичайно важливим.

За бухгалтерським підходом депозити розглядаються під кутом фінансової звітності як зобов'язання банку. Відповідно до МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» зобов'язання - це «існуюче зобов'язання суб'єкта господарювання, яке виникає в результаті минулих подій і погашення якої, за очікуванням, призведе до вибуття ресурсів суб'єкта господарювання, котрі втілюють у собі економічні вигоди» [1].

В той же час комерційні банки України ведуть фінансовий облік за міжнародними стандартами фінансової звітності, за якими депозити визнаються фінансовими інструментами. Фінансовий інструмент - це будь-який контракт, який приводить до виникнення фінансового активу у одного суб'єкта господарювання та фінансового зобов'язання або інструмента капіталу у іншого суб'єкта господарювання [2].

Таким чином, за бухгалтерським підходом депозити визнаються фінансовими зобов'язаннями комерційних банків.

Сутність депозитів за економічним підходом розкривається через природу цього об'єкта дослідження як складова ресурсів банку. Закон України «Про банки і банківську діяльність» визначає ресурси банку як «сукупність власних, залучених та інших фінансових коштів банку, що перебувають у безпосередньому його розпорядженні і використовуються на його розсуд для здійснення повномасштабної банківської діяльності» [3].

Банківські ресурси залежно від джерела утворення поділяються на власні і залучені. До власних коштів банку належать статутний капітал, резервний та інші фонди, резерви на покриття різноманітних ризиків і нерозподілений прибуток. До залучених коштів відносять кошти на депозитних рахунках клієнтів, позики, отримані від інших банків, і кошти отримані від інших кредиторів. Головним джерелом банківських ресурсів є залучені кошти, в середньому їх частка становить понад 85% від загальної величини ресурсів, а решта припадає на власний капітал (табл.1).

Таблиця 1

Ресурсна база українських банків, млн. грн. []

	Пасиви (усього)	Власний капітал	Зобов'язання банків
на 1.01.2017	1 256 299	123 784	1 132 515
на 1.01.2018	1 333 831	161 108	1 172 723
на 1.01.2019	1 359 703	154 960	1 204 743
на 1.01.2020	1 493 298	199 921	1 293 377
на 1.10.2020	1 707 732	208110	1 499 622

Наведені дані (табл. 1.) свідчать про абсолютне зростання обсягів ресурсів банків України: від 1256,3 млрд. грн. у 2017 р. до 1707,7 млрд. грн. у 2020 р.

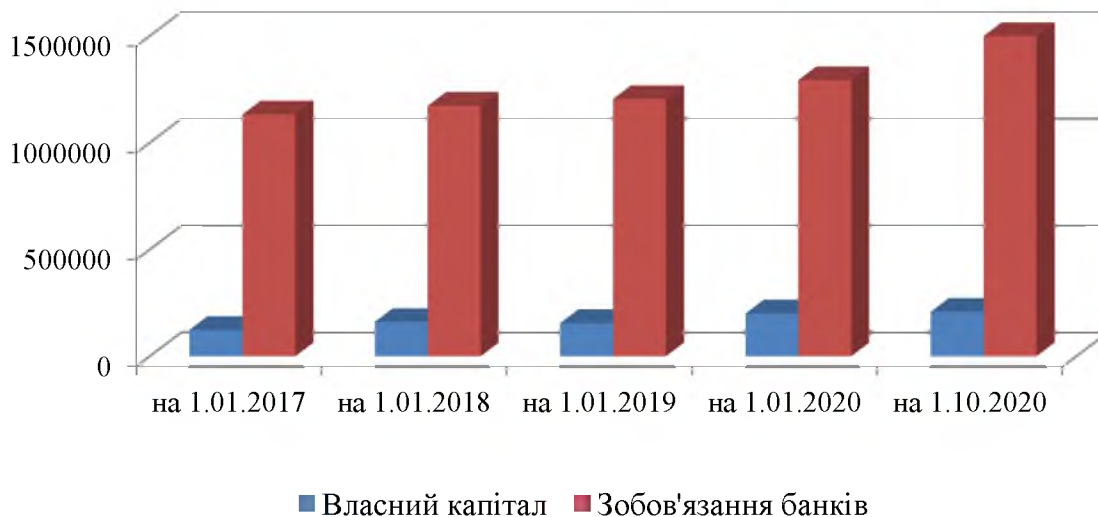

Рис. 1. Діаграма стану ресурсної бази банків України

Як видно з рис. 1, головним джерелом ресурсної бази комерційних банків є залучені та запозичені кошти, які становлять 90,1% – 2016 р., 87,9% – 2017 р., 88,6% – 2018 р., 86,6% - 2019 р. і за дев'ять місяців 2020 року – 87,8% загального обсягу ресурсів, що загалом відповідає світовій банківській практиці. Лівову частку зобов'язань банку складають депозитні залучення.

Оптимальна структура ресурсної бази банку досягається співвідношенням між власними коштами та зобов'язаннями банку, за якого забезпечується найефективніша пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності та коефіцієнтом фінансової стійкості банку, тобто максимізується його ринкова вартість.

В законодавчій і нормативно-правовій базі депозити розглядаються у їх взаємозв'язку із такою категорією, як гроші. Згідно із Законом України «Про банки та банківську діяльність» депозити (вклади) – це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [3]. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами [4] визнає об'єктом депозиту не тільки грошові кошти, а й банківські метали.

На нашу думку, сутність депозитів можна розглядати і за юридичним підходом. За атрибутом власності депозит – це передача банку права розпоряджатися грошовими коштами та банківськими металами клієнта на умовах, передбачених договором. Правовий зміст власності відображає право суб'єкта власності на володіння, розпорядження і використання об'єкта власності [5, с.52].

За функціональним підходом депозитні операції розглядаються як один з основних видів операцій, що відрізняють банки від інших фінансово-кредитних установ.

Проаналізувавши усі наявні підходи до розуміння сутності депозитів вважаємо, що всі ці визначення мають право на існування, хоча деякі не позбавлені недоліків.

Загалом, поглиблення сутності депозитів набуває надзвичайно важливого значення для найповнішого вивчення теорії і практики здійснення банками депозитних операцій.

Список використаних джерел

1. Бухгалтерський облік 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» : міжнародний стандарт від 01.01.12 р. № 929_051 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051#TextМСБО
2. Бухгалтерський облік 32 «Фінансові інструменти: подання» : міжнародний стандарт від 01.01.12 р. № 929_029 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_029#Text
3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 7 грудня 2000 р. № 2121-III / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
4. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами: Постанова Правління Національного банку України від 3.12.2003 р. № 516 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03>
5. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1>
6. Розвиток бухгалтерського обліку активів в умовах трансформації інституту права власності : монографія / К.В. Романчук. - Житомир: ЖДТУ, 2012. - 528 с.